Rosettastenen

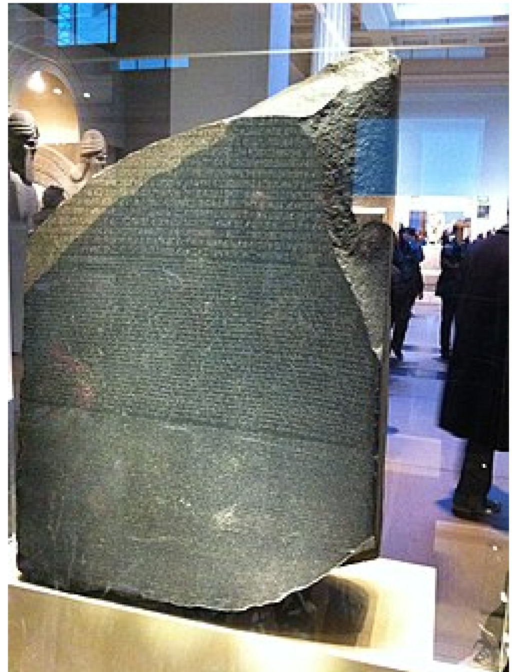
Rosettasteinen er en svart granittblokk (ofte feilaktig identifisert som basalt) fra oldtidens Egypt der samme tekst er hugget inn med tre forskjellige skrifter: Hieroglyfer, demotisk og gresk. Fordi den greske teksten enkelt kunne oversettes, gav dette nøkkelen til dechiffreringen av hieroglyfene, som i sin tur åpnet for studiet av primærkilder fra den egyptiske oldtid. Jean-François Champollion fant prinsippet for oversettelsen i 1822, og året etter fikk han assistanse fra Thomas Young.

Siden 1802 har steinen befunnet seg i British Museum, der den er en av de mest populære utstillingsgjenstandene.

Steinen er den tredje i en serie på tre. Den første gjengir et dekret fra Ptolemaios III om skuddår, og den andre, kjent som *steinen fra Canopus, gjengir et fra Ptolemaios IV*.

Det er bevart to kopier av steinen fra Canopus, en av den første steinen (Memfisstelen) og tre og en halv av Rosettasteinen.

«Rosettasteinen»

«Rosettasteinen» utstilt i British Museum i London, dit den kom i 1802
Foto: McKay Savage, 2010

Basisdata	
År	196 fvt. (gjenoppdaget 15. juli 1799)
Type	Del av gammelegyptisk steinstøtte (stele) av svart granitt med innhogde skrifttegn
Giver	Reist av farao Ptolemaios V Epifanes
Inskripsjon	Samme tekst gjengitt med tre forskjellige skrifter: hieroglyfer, demotisk og gresk (fullstendig avkodet i 1822)
Fysiske mål	
Bredde:	0,757 meter
Høyde	1,123 meter
Geografisk plassering	
Land:	Storbritannia (opprinnelig fra Rosetta i Det gamle Egypt)
By:	London
Museum	British Museum
	Rosettastenen på Commons

Innhold

Teksten
Historie
Referanser
Litteratur

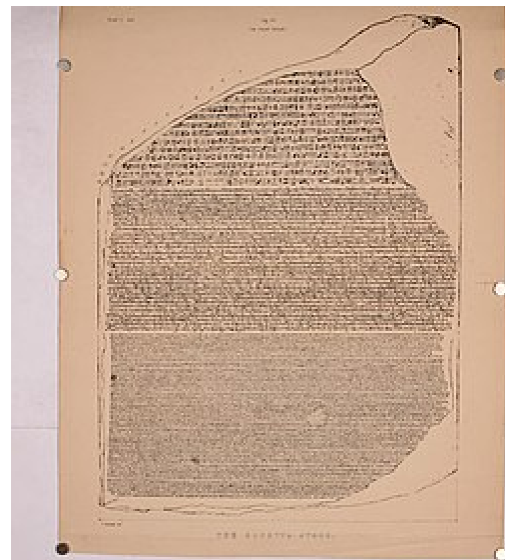
Teksten

Teksten er et ptolemeisk dekret fra 196 f.Kr.. Det ble utstedt av Ptolemaios V, og beskriver visse skatter som han avskaffet og instruerte at statuer skulle reises i visse templer. Det blir også foreskrevet at dekretet skulle publiseres på tre språk: Gudenes språk (hieroglyfer), folkets språk (demotisk) og *wynen* (gresk, *wynen* er beslektet med jonisk gresk). Det var vanlig at man i greske områder utstedte flerspråklige dekreter på denne måten.

Historie

Steinen ble funnet av den franske kapteinen Pierre-François Bouchard i Rosetta, en egyptisk havneby som i dag heter Rashid, den 15. juli 1799.

Under Napoleons felttog i Egypt 1798–1801 var det med flere vitenskapsmenn. Napoleon grunnla Institut de l'Égypte i Kairo i 1798, og omkring 50 forskere knyttet seg til instituttet. Da Bouchard fant steinen forstod han at det var et viktig funn, og kontaktet general Abdallah Jacques de Menou, som bestemte at den skulle sendes til instituttet. Den ankom der i august 1799.

Inskripsjonen på Rosettasteinen gjengir samme tekst skrevet på gresk, på demotisk-egyptisk og på klassisk mellomegyptisk skrevet med hieroglyfer.[1] Rosettasteinen ble nøkkelen til å forstå de gammelegyptiske hieroglyfene og dermed til kunnskapen om Det gamle Egypt. Franskmannen Jean-François Champollion klarte å tyde alle tekstene i 1822, og regnes som egyptologiens far.
Arkeologisk tegning: *Gallery of antiquities, selected from the British Museum* (1842)

I 1801 måtte franskmennene overgi seg. De ønsket å beholde de vitenskapelige arbeidene, men engelskmennene mente de måtte inngå i krigsbyttet. Étienne Geoffroy Saint-Hilaire skrev til den engelske diplomaten William Richard Hamilton og truet med å brenne alle forskningsnotater; hentydningen til brenningen av biblioteket i Alexandria var åpenbar, og trusselen ble tatt på alvor. Britene aksepterte at notatene ble beholdt, men alle gjenstander måtte overleveres. Steinen ble allikevel forsøkt smuglet til Frankrike, men det lyktes ikke. De fikk derimot med seg avskrifter av steinen, som gjorde videre forskning mulig.

I England ble den straks sendt til British Museum. På den venstre siden er det skrevet med hvite bokstaver «Erobret i Egypt av den britiske hær i 1801», og på den høyre «Gitt av kong Georg III». Steinen ble sist renset i 1998; en liten del ble etterlatt ubehandlet for å kunne sammenligne overflaten på det rensede og det urensede området.

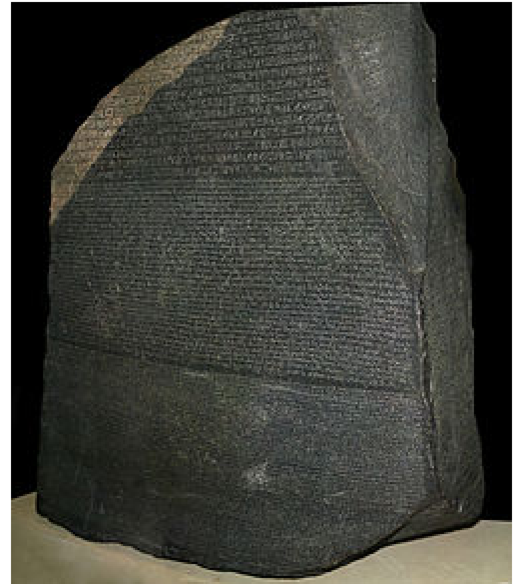
I juli 2003 forlangte Egypt å få utlevert steinen. Dr. Zahi Hawass, generalsekretær for det øverste råd for oldtidsminner i Kairo, uttalte til pressen at «dersom britene ønsker å bli husket, om de ønsker å gjenopprette sitt rykte, bør de frivillig returnere steinen, fordi den er et symbol på vår egyptiske identitet». Britiske myndigheter har tidligere returnert mange gjenstander til Egypt, men har også nektet å utlevere mange gjenstander fordi de mener at gjenstandene ble tatt til England på lovlig vis.

Referanser

1. ^ Bettum, Anders. (2018, 4. januar). Rosettasteinen. I Store norske leksikon. Hentet 12. august 2018 fra https://snl.no/Rosettasteinen.

Litteratur

- Adkins, Lesley; Adkins, R. A. (2000). *The keys of Egypt: the obsession to decipher Egyptian hieroglyphs*. HarperCollins. ISBN 978-0-06-019439-0.
- Allen, Don Cameron (1960). «The predecessors of Champollion». *Proceedings of the American Philosophical Society*. 144 (5): 527–547.
- Andrews, Carol (1985). *The British Museum book of the Rosetta stone*. British Museum Press. ISBN 978-0-87226-034-4.
- Assmann, Jan; Jenkins, Andrew (2003). *The Mind of Egypt: History and Meaning in the Time of the Pharaohs*. Harvard University Press. ISBN 978-0-674-01211-0. Besøkt 21. juli 2010.
- «Antiquities wish list». *Al-Ahram Weekly*. 20. juli 2005. Besøkt 18. juli 2010.

Rosettasteinen ble oppdaget av franske soldater i 1799 under deres felttog og ekspedisjon i Egypt, men etter at britene beseiret dem i 1801, ble steinen beslaglagt og ført til London året etter. Rosettasteinen skal være den mest besette gjenstanden i British Museum.

- Bagnall, R. S.; Derow, P. (2004). *The Hellenistic period: historical sources in translation*. Blackwell. ISBN 1-4051-0133-4. Besøkt 18. juli 2010.
- Bailey, Martin (21. januar 2003). «Shifting the blame». *Forbes.com*. Besøkt 6. juli 2010.
- Bevan, E. R. (1927). *The House of Ptolemy*. Methuen. Besøkt 18. juli 2010.
- Bierbrier, M. L. (1999). «The acquisition by the British Museum of antiquities discovered during the French invasion of Egypt». I Davies, W. V. *Studies in Egyptian Antiquities*. (British Museum Publications).
- Brown, V. M.; Harrell, J. A. (1998). «Aswan granite and granodiorite». *Göttinger Miszellen*. 164: 133–137.
- Budge, E. A. Wallis (1894). *The mummy: chapters on Egyptian funereal archaeology*. Cambridge University Press. Besøkt 19. juli 2010.
- Budge, E. A. Wallis (1904). *The decrees of Memphis and Canopus*. Kegan Paul. ISBN 978-0-7661-4809-3. Besøkt 18. juli 2010.
- Budge, E. A. Wallis (1913). *The Rosetta Stone*. British Museum. Besøkt 12. juni 2010.
- Burleigh, Nina (2007). *Mirage: Napoleon's scientists and the unveiling of Egypt*. HarperCollins. ISBN 978-0-06-059767-2.
- Clarysse, G. W.; Van der Veken, G. (1983). *The eponymous priests of Ptolemaic Egypt (P. L. Bat. 24)*. Brill.
- Clayton, Peter A. (2006). *Chronicles of the Pharaohs: the reign-by-reign record of the rulers and dynasties of Ancient Egypt*. Thames & Hudson. ISBN 0-500-28628-0.
- Cooper, Keith (14. april 2010). «New Rosetta Stone for GRBs as supernovae». *Astronomy Now Online*. Besøkt 4. juli 2010.
- Dewachter, M. (1990). *Champollion : un scribe pour l'Égypte* **(fransk)**. Gallimard. ISBN 978-2-07-053103-5.
- Downs, Jonathan (2008). *Discovery at Rosetta: the ancient stone that unlocked the mysteries of Ancient Egypt*. Skyhorse Publishing. ISBN 978-1-60239-271-7.
- Edwardes, Charlotte; Milner, Catherine (20. juli 2003). «Egypt demands return of the Rosetta Stone». *The Daily Telegraph*. Besøkt 5. oktober 2006.
- El-Aref, Nevine (30. november 2005). «The rose of the Nile». *Al-Ahram Weekly*. Besøkt 6. oktober 2006.
- El Daly, Okasha (2005). *Egyptology: the missing millennium: Ancient Egypt in medieval Arabic writings*. UCL Press. ISBN 1-84472-063-2. Besøkt 20. juli 2010.
- Gillispie, C. C.; Dewachter, M. (1987). *Monuments of Egypt: the Napoleonic edition*. Princeton University Press. s. 1–38.
- «Horwennefer». *Egyptian Royal Genealogy*. Besøkt 12. juni 2010.
- Huttinger, Henry (28. juli 2005). «Stolen treasures: Zahi Hawass wants the Rosetta Stone back—among other things». Cairo Magazine. Arkivert fra originalen 1. desember 2005. Besøkt 6. oktober 2006.
- Otto Kaiser o. a.: *Texte aus der Umwelt des Alten Testaments*. (TUAT) Band 1, Alte Folge. Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh 1985, ISBN 3-579-00060-8, s. 236–246.
- «International team accelerates investigation of immune-related genes». *The National Institute of Allergy and Infectious Diseases*. 6. september 2000. Arkivert fra originalen 9. august 2007.

Besøkt 23. november 2006.
- Kitchen, Kenneth A. (1970). «Two donation stelae in the Brooklyn Museum». *Journal of the American Research Center in Egypt*. 8.
- Meyerson, Daniel (2004). *The linguist and the emperor: Napoleon and Champollion's quest to decipher the Rosetta Stone*. Ballantine Books. ISBN 978-0-345-45067-8.
- Middleton, A.; Klemm, D. (2003). «The geology of the Rosetta Stone». *Journal of Egyptian Archaeology*. 89: 207–216.
- Miller, E. (2000). «The examination and conservation of the Rosetta Stone at the British Museum». I Roy, A. and Smith, P. *Tradition and Innovation*. (British Museum Publications).
- Nicholson, P. T.; Shaw, I. (2000). *Ancient Egyptian materials and technology*. Cambridge University Press.
- Nishimura, Rick A.; Tajik, A. Jamil (23. april 1998). «Evaluation of diastolic filling of left ventricle in health and disease: Doppler echocardiography is the clinician's Rosetta Stone». Journal of the American College of Cardiology. Besøkt 5. juli 2010.
- *Oxford English dictionary. 2nd ed.* Oxford University Press. 1989. ISBN 978-0-19-861186-8.
- Parkinson, Richard B.; Diffie, W.; Simpson, R. S. (1999). *Cracking codes: the Rosetta stone and decipherment*. University of California Press. ISBN 978-0-520-22306-6. Besøkt 12. juni 2010.
- Parkinson, Richard B. (2005). *The Rosetta Stone*. British Museum objects in focus. British Museum Press. ISBN 978-0-7141-5021-5.
- Quirke, Stephen; Andrews, Carol (1989). *The Rosetta Stone*. Abrams. ISBN 978-0-8109-1572-5.
- Ray, J. D. (2007). *The Rosetta Stone and the rebirth of Ancient Egypt*. Harvard University Press. ISBN 978-0-674-02493-9. Besøkt 12. juni 2010.
- Robinson, Andrew (2009). *Lost languages: the enigma of the world's undeciphered scripts*. Thames & Hudson. ISBN 978-0-500-51453-5.
- «The Rosetta Stone». The British Museum. Besøkt 12. juni 2010.
- «Rosetta Stone row 'would be solved by loan to Egypt' ». *BBC News*. 8. desember 2009. Besøkt 14. juli 2010.
- Shaw, Ian (2000). *The Oxford history of Ancient Egypt*. Oxford University Press. ISBN 0-19-280458-8.
- Simpson, Gordon G.; Dean, Caroline (12. april 2002). «Arabidopsis, the Rosetta Stone of flowering time?». Science. Besøkt 23. november 2006.
- Shaw, Ian; Nicholson, Paul (1995). *The Dictionary of Ancient Egypt*. Harry N. Abrams. ISBN 0-8109-9096-2.
- Simpson, R. S. (1996). *Demotic grammar in the Ptolemaic sacerdotal decrees*. Griffith Institute. ISBN 978-0-900416-65-1.
- Simpson, R. S. (udatert). «The Rosetta Stone: translation of the demotic text». The British Museum. Besøkt 21. juli 2010.
- Solé, Robert; Valbelle, Dominique (2002). *The Rosetta Stone: the story of the decoding of hieroglyphics*. Four Walls Eight Windows. ISBN 978-1-56858-226-9.
- Spencer, Neal; Thorne, C. (2003). *Book of Egyptian hieroglyphs*. British Museum Press, Barnes & Noble. ISBN 978-0-7607-4199-3.
- *Synopsis of the Contents of the British Museum*. British Museum. 1847.
- Tyldesley, Joyce (2006). *Chronicle of the Queens of Egypt*. Thames & Hudson. ISBN 0-500-05145-3.
- Walker, Susan; Higgs, Peter (editors) (2001). *Cleopatra of Egypt*. British Museum Press. ISBN 0-7141-1943-1.
- Wilson, Robert Thomas (1803). *History of the British expedition to Egypt. 4th ed.* Military Library. Besøkt 19. juli 2010.

Roman

- Michael Klonovsky: *Der Ramses-Code.* Aufbau-Verlag, Berlin 2001, ISBN 3-352-00575-3 (Roman om Champollion og hieroglyffdechiffrering)
